

Література

1. Велитченко Л.К. Педагогічна взаємодія теоретичні основи психологічного аналізу / Л.К. Велитченко. – О. : ПНЦ АПН України, 2005. – 215 с.
2. Гапійчук І.М. Педагогічні умови емоційної взаємодії “викладач студент” у процесі навчання у класичному університеті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Інна Миколаївна Гапійчук ; Одеський національний ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 2003. – 242 с.
3. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении : кн. для учителя / В.А. Кан-Калик. – М. : Просвещение, 1987. – 190 с.
4. Кричевский Р.Л. Психология малой группы / Р.Л. Кричевский, Е.М. Дубровская. – М., 1991. – 96 с.
5. Павлова Л.Д. Методологічні підходи до проблеми інтерактивної педагогічної взаємодії / Л.Д. Павлова // Управління школою. – 2006. – № 13 (133). – С. 2–3.
6. Парыгин Б.Д. Основы социально-психологической теории / Б.Д. Парыгин. – М., 1971. – 189 с.
7. Психологические особенности ориентации педагогов на личностную модель взаимодействия с детьми / [под ред. В.Г. Маралова]. – М. : Академический Проект : Парадигма, 2005. – 288 с.
8. Терещенко В.А. Формування психологічної готовності майбутніх учителів до інтерактивної взаємодії з учнями : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 19.00.07 / Вікторія Анатоліївна Терещенко. – Кам’янець-Подільський, 2008. – 237 с.

КОПИТКОВ Д.М.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРІВ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕРЕВЕЗЕНЬ І УПРАВЛІННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Сьогодні відбуваються істотні зміни в галузі підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, які полягають у зміні моделей навчання, тобто перехід від трансляційної педагогіки до смислової, яка дозволяє сформувати майбутнього спеціаліста, здатного до активного мислення, моделювання виробничого процесу, втілення нових ідей та технологій у виробничий процес. Соціальні реалії, що притаманні сучасній вищій освіті, потребують підготовки фахівців, які, з одного боку, мають певний набір знань та вмінь для успішного розв’язання проблемних питань, що виникають у процесі професійної діяльності, а з іншого – є спроможними до якісної передачі таких знань та вмінь підлеглим. Таким чином, професійно-педагогічну компетентність слід розглядати як необхідну умову професійної діяльності, саморозвитку й самовдосконалення майбутнього фахівця. Спрямованість суспільства на фахівця компетентного передусім у галузі своєї професійної діяльності виражається в розробці систем моніторингу якості підготовки випускника ВНЗ, спрямованості на вивчення процесу професіоналізації з метою оптимізації самої освітньої системи.

Як показав аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень, проблема формування психолого-педагогічної компетентності студентів як майбутніх фахівців певної галузі з переходом до ринкових відносин набула особливого значення. Комплексний підхід до розв’язання психолого-

педагогічних проблем, пов'язаних з розвитком професіоналізму та компетентності студентів вищих навчальних закладів, розкрито в працях відомих українських дослідників: І.А. Зязюна, Н.Г. Ничкало, О.М. Пехоти, С.О. Сисоєвої та ін.

Так, Л.М. Дибкова вважає, що однією з головних складових підготовки майбутніх фахівців є врахування індивідуальних особливостей студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності; удосконалення теоретико-методичної та практичної підготовки студентів до професійної діяльності [1]. В.П. Параніч, у свою чергу, вважає, що формування професійної компетентності є неможливим без використання дидактичних принципів педагогічного процесу [2], хоча, як на нашу думку, то це твердження є аксіоматичним узагалі для навчального процесу. О.І. Гура справедливо вважає, що в основі підготовки майбутніх фахівців повинні бути розставлені акценти, спрямовані на підвищення професійної підготовки студентів, яка й буде показником їх компетентності [3], а ключовими особливостями формування професійної компетентності є використання можливостей фахових дисциплін та програмно-цільового підходу до професійної підготовки [4].

Незважаючи на такий інтерес до досліджуваної проблеми та враховуючи вищенаведене, можна дійти висновку, що в сучасній педагогічній літературі відсутнє чітке визначення психолого-педагогічних особливостей формування “вузькоспеціалізованої” компетентності, переважна більшість педагогів-учених і практиків досліджують такі особливості для майбутніх учителів школи або викладачів вищих навчальних закладів, тоді як особливості формування компетентності в галузях, безпосередньо пов'язаних з виробництвом, залишаються невивченими.

Метою статті є визначення психолого-педагогічних особливостей формування професійної компетентності майбутніх фахівців з організації перевезень і управління на автомобільному транспорті.

Становлення професійної компетентності інженерів з організації перевезень і управління на автомобільному транспорті є складним та багатоетапним процесом, який залежить, крім професійної підготовки, і від психолого-педагогічних особливостей. Під психолого-педагогічними особливостями формування професійної компетентності ми розуміємо сукупність заходів, що спрямовані на поетапне становлення та розвиток належного рівня такої компетентності.

На нашу думку, психолого-педагогічними особливостями формування професійної компетентності інженерів з організації перевезень і управління на автомобільному транспорті є такі: урахування дидактичних принципів педагогічного процесу; визначення змісту навчання; визначення методів навчання відповідно до виду занять, що проводяться; удосконалення самостійної роботи студентів.

Можливості навчального процесу виявляються в дидактичних принципах педагогічного процесу. Урахування дидактичних принципів дає змогу забезпечити спрямованість навчання на єдність самого процесу навчання й мотиваційної складової студентів, успішного оволодіння знаннями

студентів, формування усвідомлення в студентів користі від майбутньої діяльності як на особистому, так і на суспільному рівні, якісного розв'язання проблемних питань, що постають у виробничій діяльності.

У процесі формування професійної компетентності інженерів з організації перевезень і управління на автомобільному транспорті важливе значення мають такі дидактичні принципи, як: науковість, проблемність, систематичність, доступність, нормативність, виховання в колективі та гуманність навчання. Урахування цих принципів є одним з важливих компонентів формування вищезазначеної компетентності.

Теоретичний аналіз проблеми підготовки інженера з організації перевезень і управління на транспорті, а також специфіка його подальшої професійної діяльності підтверджує необхідність пошуку нового змісту навчання у вищому навчальному закладі, перш за все, стосовно дисциплін, які саме й формують психолого-педагогічну компетентність. Нами були проаналізовані навчальні плани й освітній процес на факультеті транспортних систем ХНАДУ при підготовці бакалаврів за напрямом 6.070101 “Транспортні технології” та спеціалістів за фахом 7.100403 “Організація перевезень і управління на транспорті”. Було виявлено сім дисциплін, які як частково, так і в сукупності можна віднести до таких, що певною мірою формують майбутню психолого-педагогічну компетентність. Такими дисциплінами можна вважати “Соціологію”, “Етику ділового спілкування”, “Психологію”, “Корпоративну соціальну відповідальність”, “Психологію права”, “Суспільні комунікації” і “Теорію і практику освіти”. Ми дійшли висновку, що у процесі викладання цих дисциплін переважають академічні форми роботи, такі як лекції та практичні заняття. На лекціях матеріал, що вивчається, подається у пасивній формі, коли студент лише фіксує подану інформацію й не бере жодної участі в обговоренні або розв'язанні проблемних питань. На практичних заняттях організується перевірка засвоєння лекційного матеріалу або проводяться різноманітні вузькопрофесійні тестування, які повною мірою не відображають усього розмаїття й, передусім, специфічність діяльності майбутнього фахівця з організації перевезень й управління на транспорті.

Виходячи з вищенаведеного, ми вважаємо, що більш ефективною формою проведення занять є інтенсифікація психологічно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців, яка має здійснюватися через застосування відповідних методів навчання.

При виборі методів навчання важливо враховувати те, що вибір методу залежить і від певної форми заняття, зокрема лекції чи практичного заняття. Таким чином, при читанні лекцій з вищенаведених дисциплін доцільно використовувати методи проблемного викладу, які полягають у тому, що викладач створює проблемну ситуацію (ставить питання, пропонує задачу, експериментальне завдання), організує колективне обговорення можливих підходів до вирішення проблемної ситуації, заохочує висування гіпотез тощо. Студенти повинні робити припущення про шляхи розв'язання проблемної ситуації, узагальнювати раніше набуті знання, ви-

являти причини явищ, пояснювати їхнє походження, вибрати найбільш раціональні варіанти вирішення проблемних ситуацій. Викладач обов'язково повинен керувати цим процесом на всіх етапах та активно використовувати запитання-підказки. При читанні лекцій найбільш ефективними є частково-пошуковий і дослідницькі методи [5]. Проблемно-пошукові методи в навчанні сприяють розвитку навичок навчально-пізнавальної діяльності, більш осмисленому й самостійному оволодінню знаннями.

При проведенні практичних занять слід ширше використовувати активні методи навчання [6], серед яких можна виділити дискусійні методи, тренінги, ігрові та проблемні методи. Зокрема, елементи дискусії (суперечки, зіткнення позицій, зумисного загострення суперечностей у навчальному матеріалі), що, до речі, можна використовувати й на лекціях. Результати таких дискусій, особливо коли створюються конкретні виробничі ситуації, набагато ефективніше готують майбутнього фахівця до майбутньої професійної діяльності, ніж просте засвоєння матеріалу на рівні знання.

Удосконалення самостійної роботи студентів як одного з головних елементів самостійного прийняття рішень під час здійснення подальшої трудової діяльності передбачає забезпечення студентів необхідними методичними вказівками з практичних робіт, конспектами лекцій, навчальними посібниками в електронному вигляді, які мають бути доступними на навчальному порталі вищого навчального закладу, що виключає можливість додаткового друкування та контролю наявності таких матеріалів у необхідній кількості. Як уже зазначалося, при організації самостійної роботи студентів також доцільно використовувати дослідницький метод, який найбільше сприяє засвоєнню інформації, що призначена для такої роботи.

Таким чином, ми вважаємо, що ознайомлення студентів з дидактичними принципами освіти доцільно здійснювати за допомогою дисципліни "Теорія та практика освіти", а використання зазначених форм навчання буде ефективним при викладанні всіх наведених вище дисциплін.

Висновки. На основі аналізу теоретичних положень психолого-педагогічної літератури та з урахуванням досвіду проведення занять з дисциплін, які формують майбутню психолого-педагогічну компетентність фахівця з організації перевезень і управління на автомобільному транспорті. Основними психолого-педагогічними особливостями формування професійно компетентності ми вважаємо оптимізацію змісту навчання студентів у вищому навчальному закладі через вибір відповідних методів навчання, а саме: використання на лекційних, семінарських та практичних заняттях таких активних методів навчання, як дискусійні, тренінгові, ігрові й проблемні, а також дослідницького методу при організації самостійної роботи студентів.

Література

1. Дибкова Л.М. Індивідуальний підхід у формуванні професійної компетентності майбутніх економістів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 / Л.М. Дибкова. – К., 2006.

2. Параніч В.П. Психолого-педагогічні умови професійного становлення молодшого спеціаліста : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 19.00.07 / В.П. Параніч. – К., 1997.
3. Гура О.І. Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу: теоретико-методологічний аспект : монографія / О.І. Гура. – Запоріжжя : ЗІДМУ, 2006. – 332 с.
4. Шиянов Е.Н. Развитие личности в обучении / Е.Н. Шиянов, И.Б. Котова. – М. : Академия, 2000. – 288 с.
5. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М.М. Фіцула. – К. : Академвидав, 2006. – 352 с.
6. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности / С.Д. Смирнов. – М. : Академия, 2003. – 302 с.

КОСТЄВА Ю.І.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОПЕДАГОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Діалектика суспільних процесів, головними з яких є глобалізація й інформаційна революція, змінює систему суспільних та індивідуальних цінностей і, разом із цим, робить своєрідний висновок процесу підготовки людини до життя, її виконання, соціалізації, знімає співвідношення ролі чинників цього процесу, зокрема освіти, науки і культури [6, с. 3]. Ціннісні орієнтири – це компонент свідомості або елемент внутрішньої структури особистості, який виявляється у вигляді ціннісного ставлення особистості до дійсності, характеризує загальну спрямованість людини на мету й засоби діяльності, має суб'єктивно-об'єктивну основу та фіксується в інтересах, вимогах, настановах, проявляється у вибіркового оціночному ставленні до педагогічної діяльності, являючи собою своєрідну серцевину особистості. Методологічною передумовою аналізу цінних орієнтацій стало філософське трактування категорії “структура”, яку вчені визначають як єдність стійкого взаємозв'язку та взаємодії елементів. Структура характеризується стійкістю, самостійністю, мінливістю її елементів, її елементи підкорені діалектичному принципу відношення частин і цілого. Визначення структури професійно-ціннісних орієнтацій у процесі вивчення загальнопедагогічних дисциплін студентами природничо-географічного факультету, взаємозв'язку складових елементів дозволить виявити їх місце й роль у структурі особистості майбутнього вчителя. У формуванні ціннісних орієнтацій як професійної якості ми виходимо з того, що психіка людини є нерозривною єдністю розуму, почуттів і волі. Ці окремі якості особистості виявляються в процесі активної взаємодії між особою та створюють стійку систему пізнавальних, емоційних і поведінкових компромісів. Знаючи структуру й природу прояву того чи іншого компонента, можна ефективніше використовувати виховні можливості загальнопедагогічних дисциплін у формуванні майбутніх фахівців.